

DAWID LEWANDOWSKI<sup>a</sup>

## SPRAWOWANIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI A AUTONOMIA PRAWA WOBEC POLITYKI

### ADMINISTRATION OF JUSTICE AND THE AUTONOMY OF LAW IN RELATION TO POLITICS

The article examines the relationship between the autonomy of law and the influence of politics on the functioning of the justice system within a democratic order. The aim is to determine the extent to which it is possible to maintain a balance between the independence of law and its embeddedness in a socio-political context. The analysis is situated at the intersection of legal theory and current debates, focusing in particular on contemporary disputes surrounding the reform of the judiciary in Poland after 2015. I present functional and ontological approaches to the autonomy of law and identify areas in which politics affects the justice system: the legislative process, judicial appointments, and court financing. I argue that the autonomy of law is not an escape from politics, but rather the ability to set its boundaries.

Keywords: administration of justice; judicial independence; legal autonomy; politics; separation of powers

---

Artykuł dotyczy relacji między autonomią prawa a wpływem polityki na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w warunkach systemu demokratycznego. Celem jest wskazanie, w jakim zakresie możliwe jest zachowanie równowagi między niezależnością prawa a jego osadzeniem w kontekście społeczno-politycznym. Rozważania prowadzę na styku refleksji teoretycznoprawnej i analizy współczesnych sporów wokół reformy sądownictwa w Polsce po roku 2015. Przedstawiam funkcjonalne i ontologiczne ujęcia autonomii prawa oraz wskazuję obszary, w których polityka oddziałuje na wymiar sprawiedliwości: proces legislacyjny, nominacje sędziów i funkcjonowanie sądów. Argumentuję, że autonomia prawa to nie ucieczka od polityki, lecz zdolność do stawiania jej granic.

Słowa kluczowe: sprawowanie wymiaru sprawiedliwości; niezależność sądownictwa; autonomia prawa; polityka; podział władzy

---

## I. WPROWADZENIE

Współczesne społeczeństwa oparte na zasadach demokratycznego państwa prawa stoją przed wyzwaniem zapewnienia harmonii między trzema

---

<sup>a</sup> University of Zielona Góra, Poland / Uniwersytet Zielonogórski, Polska  
[d.lewandowski@wpa.uz.zgora.pl](mailto:d.lewandowski@wpa.uz.zgora.pl), <https://orcid.org/0009-0007-3546-1068>

kluczowymi elementami: wymiarem sprawiedliwości, autonomią prawa oraz polityką. Każdy z tych składników odgrywa niezastąpioną rolę w kształtowaniu struktury i funkcjonowania państwa, a ich wzajemne relacje mają decydujący wpływ na jakość życia obywateli oraz stabilność systemu prawnego (Banaszak, 2009, s. 82–88). Celem niniejszego artykułu jest określenie zakresu, w jakim niezależność prawa może zostać zachowana mimo oddziaływań wynikających z jego osadzenia w strukturach politycznych i społecznych, a także wskazanie konsekwencji, jakie dla sprawowania wymiaru sprawiedliwości może nieść naruszenie tej autonomii.

W epoce globalizacji, gdzie granice państw tracą na znaczeniu w kontekście rozprzestrzeniania się idei i doktryn, omawiana kwestia nabiera szczególnego znaczenia (Banaszak, 2009, s. 90–102). W wielu krajach obserwujemy napięcia między organami władzy wykonawczej a sądowniczej, które często wynikają z prób ingerencji w niezależność i niezawisłość sędziowską. Dlatego też zrozumienie, w jaki sposób autonomia prawa wpływa na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w kontekście oddziaływań politycznych, jest kluczowe dla zapewnienia trwałości i skuteczności systemu prawnego (Winczorek, 2000, s. 21). W niniejszym artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytania dotyczące natury autonomii prawa, jej granic oraz tego, jakie wyzwania i zagrożenia niesie ze sobą współczesny krajobraz polityczny dla niezawisłości sądownictwa. Opierając się na analizie teoretycznej, historycznej oraz praktycznej, dążę do zdefiniowania optymalnych rozwiązań, które pozwolą na zachowanie równowagi między wymiarem sprawiedliwości, prawem a polityką w warunkach dynamicznych zmian społeczno-politycznych (Winczorek, 2000, s. 25).

## II. KLUCZOWE POJĘCIA W KONTEKŚCIE DEMOKRATYCZNEGO SYSTEMU PRAWNEGO

Rozważania nad sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości i autonomią prawa w kontekście relacji z polityką wymagają gruntownego zdefiniowania kluczowych pojęć. Definicje tych terminów stanowią podstawę analizy ich roli w demokratycznym systemie prawnym. Precyzyjne zdefiniowanie trzech zasadniczych terminów: *wymiar sprawiedliwości*, *autonomia prawa* oraz *polityka*, przygotuje fundament pod dalsze rozważania nad ich wzajemnym wpływem i znaczeniem dla funkcjonowania państwa prawa.

*Wymiar sprawiedliwości* to pojęcie wielowymiarowe, które w kontekście prawnym odnosi się do systemu instytucji, procedur i zasad, które zapewniają sprawiedliwe rozstrzyganie sporów i egzekwowanie prawa. Choć definicja ta może się różnić w zależności od kultury czy systemu prawnego, pewne elementy składowe są uniwersalne i stanowią rdzeń tego pojęcia (Wronkowska i Ziemiński, 2001, s. 95–121). Po pierwsze, kluczowym elementem wymiaru sprawiedliwości jest niezawisłość sądownictwa. Oznacza to, że sądy i sędziowie powinni działać niezależnie od innych gałęzi władzy oraz od nacisków

zewnątrznych, takich jak interesy polityczne czy ekonomiczne. Tylko wtedy, gdy sądy są wolne od wpływów zewnętrznych, mogą one zapewnić sprawiedliwe i obiektywne wydawanie orzeczeń. Kolejnym istotnym elementem wymiaru sprawiedliwości jest zapewnienie obywatelom realnej możliwości dochodzenia swoich praw. Oznacza to, że każdy obywatel, niezależnie od jego statusu społecznego, majątku czy pochodzenia, powinien mieć równy dostęp do systemu sądownictwa i możliwość dochodzenia swoich praw. Dostęp ten obejmuje nie tylko fizyczny dostęp do sądu, lecz także możliwość korzystania z pomocy prawnej i zrozumienie procedur sądowych (Wróblewski, 1988, s. 27–33). Tak na przykład Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 12 maja 2011 r.<sup>1</sup> przyjął, że przez wymiar sprawiedliwości należy rozumieć prawo do merytorycznego, wiążącego i ostatecznego rozstrzygnięcia w sporze o prawo. Istotne dla omawianego zagadnienia jest również stanowisko Trybunału wyrażone w wyroku z 16 grudnia 2008 r.<sup>2</sup>, w którym podkreślono, że sprawowanie wymiaru sprawiedliwości polega na stosowaniu prawa w sprawach indywidualnych oraz na merytorycznym rozstrzyganiu konfliktów indywidualnych. Natomiast w wyroku z 16 września 2008 r.<sup>3</sup> Trybunał podkreślił, że istota sprawowania wymiaru sprawiedliwości i sądowej ochrony praw jednostki wiąże się w sposób konieczny z rozpatrzeniem przez sąd konkretnej, indywidualnej sprawy wniesionej przez jednostkę (osobę fizyczną lub prawną).

Równość przed prawem to kolejny fundamentalny element wymiaru sprawiedliwości. W praktyce oznacza, że prawo powinno być stosowane w taki sam sposób wobec wszystkich obywateli, bez względu na ich pozycję czy status społeczny. W kontekście prawnym wymiar sprawiedliwości odnosi się nie tylko do struktury i funkcjonowania systemu sądownictwa, lecz także do jakości prawa i jego stosowania. Prawo powinno być jasne i spójne, aby obywatele mogli dostosować swoje działania do obowiązujących norm i zasad. Wymiar sprawiedliwości jest więc nie tylko kwestią procedur, lecz także wartości i zasad, które leżą u podstaw systemu prawnego.

Kolejnym kluczowym pojęciem jest *autonomia prawa*, która odnosi się do koncepcji, że system prawny posiada własną wewnętrzną logikę i strukturę, niezależną od zewnętrznych wpływów, takich jak polityczne naciski, społeczne trendy czy ekonomiczne interesy. W tym ujęciu prawo jest postrzegane jako samodzielny system normatywny, który kieruje się własnymi zasadami i wartościami. Niezależność prawa od innych sfer życia społecznego oznacza, że prawo nie jest jedynie narzędziem w rękach władzy. Choć prawo jest tworzone przez ludzi i dla ludzi, jego autonomia polega na tym, że raz ustanowione, działa według własnych reguł, które nie są bezpośrednio podporządkowane innym sferom życia społecznego (Kozak, 2002, s. 171–180, 182).

Od czasów Austina teoretycy prawa postrzegali podmiot stosujący prawo jako niezależny od wszelkich zewnętrznych czynników, zwłaszcza politycz-

<sup>1</sup> Wyrok TK z 12 maja 2011 r., P 38/08.

<sup>2</sup> Wyrok TK z 16 grudnia 2008 r., P 17/07.

<sup>3</sup> Wyrok TK z 16 września 2008 r., P 76/06.

nych. Nawet jeśli polityka mogła wpływać na prawo poprzez ideologię jego stosowania, definicję prawną lub bezpośrednio w tekście prawnym, ten wpływ można zneutralizować za pomocą metod stosowania prawa rozwiniętych przez tradycję i kulturę prawną. Te metody umożliwiają intersubiektywne wykazanie poprawności sądowych decyzji. Pozytywizm, traktujący prawo w sposób naturalistyczny, powodował, że podmiot interpretujący i interpretowany tekst prawny funkcjonowały niezależnie od siebie, w dwóch odrębnych rzeczywistościach. Takie postrzeganie autonomii podmiotu stosującego prawo stanowiło podstawę postulatu autonomii aktów stosowania prawa wobec moralności i polityki. Fundamentem koncepcji autonomiczności aktów stosowania prawa jest przekonanie, że apolityczność jest obiektywną cechą określonych procedur stosowania prawa wynikającą z ich natury, a nie z akceptacji konkretnej ideologii prawnej (Smolak, 2001, s. 193).

W krytycznych teoriach prawa kultura prawna jest postrzegana jako narzędzie dominacji, ponieważ odzwierciedla reguły i wartości państwa pozytywistyczno-liberalnego, które utrwalają struktury opresji. W ich ujęciu stosowanie prawa powinno być zaangażowane politycznie, aby kompensować nierówności społeczne wynikające z różnic płci, rasy czy wyznania. W związku z tym krytyczne teorie prawa odrzucają pozytywistyczno-liberalne przekonanie o politycznej neutralności sądowego stosowania prawa. To podejście czerpie intelektualne inspiracje z prac takich myślicieli, jak Foucault, Bourdieu czy Derrida, którzy uważali, że każda praktyka społeczna, w tym tworzenie i stosowanie prawa, jest politycznie uwikłana. Ich zdaniem działania te dążą do realizacji określonych celów politycznych lub są wyrazem polityki społecznej państwa (Smolak, 2001, s. 194). Zrozumienie, czym jest autonomia prawa, wymaga zagłębienia się w inną kluczową dziedzinę prawoznawstwa. Przed postawieniem pytania o autonomię prawa należy najpierw rozważyć jego ontologiczny status.

*Prawo* można definiować zarówno jako zbiór instytucji prawnych, jak i jako zespół działań wyznaczonych przez określone normy lub grupy osób działających na podstawie upoważnień wynikających z tych norm. W teorii prawa pytanie o jego ontologię prowadzi do definiowania prawa jako zbioru norm, faktów lub wartości. Jednak takie redukcjonistyczne podejście spotkało się z szeroką krytyką, co doprowadziło do prób zintegrowania normatywności prawa z jego faktycznością. Przykładem takich prób jest pozytywizm instytucjonalny, który stara się połączyć te dwa aspekty prawa w spójną całość (Gromski, 2000, s. 28, 30–36).

Teza dotycząca wewnątrzkułturowego kształtowania autonomii prawa i jego instrumentalnego charakteru w ramach danej wspólnoty otwiera nowe pole rozważań. Wpływ kultury na autonomię prawa nie ogranicza się jedynie do relacji prawo–cele, lecz jest zapośredniczony przez idee, filozofię polityczną oraz wartości akceptowane w kulturze prawnej danej społeczności. Rozumienie autonomii prawa jako funkcji kultury prawnej pozwala odrzucić pogląd, że prawo jest zawsze skierowane ku tym samym wartościom i celom politycznym oraz spełnia identyczną rolę w każdym społeczeństwie. Przykładem jest różnorodna rola koncepcji państwa prawa w państwach totalitar-

nych i demokratycznych, co wyraźnie potwierdza to stanowisko. Autonomia prawa to kategoria, która wynika nie z faktów natury, lecz z kultury (Gromski, 2000, s. 41–42).

Ostatnim pojęciem, które zostanie poddane analizie, jest *polityka*. Choć powszechnie rozumiana jako działalność związana z kierowaniem państwem czy wspólnotą, jest to pojęcie o wielu aspektach i wielu wymiarach, które w literaturze przedmiotu jest różnie rozumiane. Ta złożoność wynika z faktu, że polityka dotyczy wielu sfer życia społecznego i jest ściśle związana z kwestiami władzy, wpływu, decyzji i wartości. W tradycyjnym ujęciu polityka bywa definiowana jako sztuka rządzenia lub jako działalność mająca na celu zdobycie i utrzymanie władzy w państwie (Sczaniecki, 2016, s. 43–74). W literaturze można również spotkać się z definicjami podkreślającymi aspekt komunikacyjny i deliberacyjny polityki. W tym ujęciu polityka jest postrzegana jako przestrzeń publicznego dialogu, w którym różne grupy i interesy rywalizują ze sobą, starając się przekonać innych do swojego punktu widzenia.

W dzisiejszym rozumieniu polityki kluczowe jest rozróżnienie między polityką jako władzą polityczną a tym, co nazywamy politycznością. Aby lepiej zrozumieć te pojęcia, warto precyzyjnie określić ich znaczenie. *Polityczność* można definiować jako wymiar antagonizmu leżący u podstaw każdego ludzkiego społeczeństwa (Mouffe, 2008, s. 24). Oznacza to, że konflikty i sprzeczności są nieodłącznym elementem ludzkiej egzystencji i relacji społecznych. Antagonizmy te wynikają z różnic interesów, wartości czy przekonań, które naturalnie rodzą napięcia i spory w społeczeństwie. Polityczność więc podkreśla fundamentalną obecność tych konfliktów w życiu społecznym. Z kolei polityka to zestaw praktyk i instytucji, które w obliczu wprowadzonego przez polityczność konfliktu tworzą porządek umożliwiający ludzkie współistnienie (Mouffe, 2008, s. 25). Innymi słowy, polityka polega na kształtowaniu struktur i procedur, które pozwalają zarządzać i łagodzić konflikty wynikające z polityczności. Jest to dziedzina działania mająca na celu organizowanie życia społecznego w sposób, który umożliwia pokojowe współistnienie oraz efektywne funkcjonowanie społeczeństwa. W praktyce oznacza to, że polityka obejmuje tworzenie i utrzymywanie instytucji takich jak rządy, parlamenty, sądy, a także reguły i normy społeczne, które regulują interakcje między ludźmi. Poprzez te instytucje i reguły polityka dąży do ustanowienia ładu społecznego, w którym różnorodne interesy i wartości mogą być wyrażane i konfrontowane w sposób, który minimalizuje przemoc i chaos. Polityczność i polityka są ze sobą nierozzerwalnie związane, lecz odnoszą się do różnych aspektów ludzkiego życia społecznego.

Polityka, będąc jednym z kluczowych mechanizmów kierowania społeczeństwem, pełni wiele funkcji i ma za sobą określone cele, które decydują o kierunku rozwoju państwa i społeczeństwa. Jej rola jest nieoceniona w kontekście kształtowania struktur społecznych, kierowania zasobami oraz w zakresie podejmowania decyzji dotyczących wspólnoty. Jednym z podstawowych celów polityki jest utrzymanie porządku i stabilności w państwie. Dzięki mechanizmom politycznym możliwe jest wprowadzanie regulacji i norm, które

organizują życie społeczne, zapobiegając chaosowi i anarchii. W tym kontekście polityka pełni funkcję regulacyjną, określając ramy działania dla jednostek i instytucji (Wnuk-Lipiński, 2004, s. 106–109).

### III. AUTONOMIA PRAWA W TEORII PRAWA

Autonomia prawa to jedno z kluczowych pojęć w teorii prawa, które odnosi się do specyficznej niezależności systemu prawnego od innych sfer życia społecznego, takich jak polityka czy religia. Autonomia ta podkreśla, że prawo posiada własną, wewnętrzną logikę i strukturę, które nie są jedynie odzwierciedleniem bądź reakcją na zewnętrzne naciski lub potrzeby (Zajadło, 2017, s. 13–16). W teorii prawa autonomia prawa jest często rozumiana w sensie funkcjonalnym. Oznacza to, że prawo, jako jeden z podsystemów społecznych, może samodzielnie i niezależnie od innych podsystemów wpływać na działania jednostek i kształt mikro- i makrostruktur społecznych (Gromski, 2021, s. 24).

W tym sensie autonomia prawa jest gwarancją jego spójności, konsekwencji i przewidywalności. Jednakże autonomia prawa (w sensie funkcjonalnym) nie oznacza jego izolacji od społeczeństwa czy innych systemów normatywnych. W rzeczywistości prawo jest głęboko zakorzenione w kulturze, historii i strukturach społecznych, z których się wyłania (brak autonomii prawa w sensie ontologicznym). Autonomia w przyjętym rozumieniu tego słowa polega raczej na tym, że prawo, choć tworzone w określonym kontekście społecznym, posiada zdolność do samodzielnego kształtowania tego kontekstu przez wprowadzanie i egzekwowanie norm prawnych. Zakres pojęcia autonomii prawa jest przedmiotem licznych debat w teorii prawa.

Nietrudno zauważyć, że autonomia prawa wobec polityki to koncepcja, która od dawna budzi zainteresowanie wśród teoretyków prawa. Istnieje wiele poglądów przemawiających za utrzymaniem pewnej niezależności prawa od bezpośrednich wpływów politycznych (Gromski, 2000, s. 82–92). Można wyszczególnić następujące argumenty: (1) stabilność i przewidywalność – jednym z głównych argumentów za autonomią prawa jest potrzeba zapewnienia stabilności i przewidywalności w społeczeństwie. Prawo, które zbyt często odzwierciedla bieżące nastroje polityczne, może prowadzić do chaosu i niepewności. Autonomia prawa gwarantuje, że normy prawne nie będą zmieniać się w sposób arbitralny czy nagły; (2) ochrona praw jednostki – autonomia prawa wobec polityki jest również ważna z punktu widzenia ochrony praw jednostki. Jeśli prawo jest zbyt ściśle związane z polityką, istnieje ryzyko, że stanie się narzędziem represji lub dyskryminacji. Niezależność prawa od bezpośrednich nacisków politycznych zapewnia, że prawa i wolności obywatelskie są chronione przed arbitralnymi decyzjami władzy; (3) legitymacja prawa – aby prawo było respektowane i skutecznie stosowane, musi posiadać legitymację w oczach obywateli. Jeśli prawo jest postrzegane jako zbyt zależne od polityki, może stracić na swojej legitymacji, co z kolei może prowadzić do nieskuteczności prawa i braku poszanowania dla niego w społeczeństwie; (4) zasada podzia-

łu władzy – autonomia prawa jest również ważna z punktu widzenia zasady podziału władzy. W systemach demokratycznych władza jest rozdzielona między różne gałęzie rządu, aby zapobiegać nadużyciom. Autonomia prawa wobec polityki gwarantuje, że władza sądownicza nie jest podporządkowana władzy wykonawczej czy ustawodawczej; (5) neutralność i obiektywizm – prawo powinno być neutralne i obiektywne, co oznacza, że nie powinno faworyzować żadnej grupy społecznej czy politycznej. Autonomia prawa wobec polityki zapewnia, że decyzje prawne są podejmowane na podstawie obiektywnych kryteriów, a nie politycznych preferencji czy nacisków (Berger i Luckmann, 1983, s. 155).

Chociaż autonomia prawa jest często postrzegana jako kluczowy element w teorii prawa, istnieją również poglądy przeciwko jej pełnej niezależności wobec polityki, które opierają się na różnych założeniach i koncepcjach dotyczących roli prawa w społeczeństwie. Można wyszczególnić następujące argumenty: (1) prawo jako narzędzie społecznej zmiany – prawo powinno być świadomie używane jako narzędzie do osiągnięcia określonych celów społecznych i politycznych. W takim ujęciu pełna autonomia prawa miałaby utrudniać jego zdolność do reagowania na potrzeby społeczeństwa i prowadzenia aktywnej polityki społecznej; (2) nieuniknione powiązania z polityką – prawdziwa autonomia prawa jest niemożliwa do osiągnięcia, ponieważ prawo zawsze jest tworzone w określonym kontekście politycznym. W tym ujęciu próby oddzielenia prawa od polityki są nie tylko nierealne, ale mogą prowadzić do hipokryzji i niespójności w systemie prawnym; (3) demokratyczna odpowiedzialność – argument ten opiera się na założeniu, że prawodawcy, jako wybrani przedstawiciele społeczeństwa, powinni być odpowiedzialni za kształtowanie prawa. Pełna autonomia prawa miałaby ograniczać tę odpowiedzialność, oddzielając prawo od demokratycznych procesów decyzyjnych; (4) ryzyko technokratyzmu – istnieje obawa, że zbyt duża autonomia prawa może prowadzić do technokratyzmu, gdzie decyzje prawne są podejmowane przez ekspertów bez uwzględnienia szerszego kontekstu społecznego i politycznego. Taka sytuacja mogłaby ograniczyć partycypację obywatelską i uczynić prawo mniej zrozumiałym dla przeciętnego obywatela; (5) prawo jako odzwierciedlenie wartości społecznych – prawo powinno odzwierciedlać wartości i normy społeczne danego społeczeństwa. W tym kontekście pełna autonomia prawa mogłaby prowadzić do oderwania prawa od rzeczywistości społecznej i kulturowej (Biernat, 2000, s. 14).

#### IV. WPŁYW POLITYKI NA SPRAWOWANIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, choć powinno być niezależne i autonomiczne, w praktyce jest często pod wpływem polityki. Polityczne naciski i interwencje mogą na różne sposoby wpływać na funkcjonowanie sądownictwa i proces legislacyjny, kształtując zarówno treść prawa, jak i jego interpretację (Wróblewski, 1988, s. 27–33).

Proces legislacyjny jest jednym z najbardziej bezpośrednich mechanizmów, przez które polityka wpływa na wymiar sprawiedliwości. Jego natura, oparta na debatach, negocjacjach i kompromisach, odzwierciedla dynamikę polityczną danego kraju i kształtuje prawo, które później będzie stosowane przez sądy. W zależności od układu sił w parlamencie proces legislacyjny może być bardziej lub mniej złożony. W sytuacji gdy jedna partia ma wyraźną większość, jej propozycje prawne mają większą szansę na szybkie przyjęcie. Natomiast w bardziej zróżnicowanym parlamencie, gdzie żadna partia nie ma dominującej pozycji, konieczność negocjacji i kompromisów jest znacznie większa. W takim kontekście mniejsze partie, choć nie mają dominującej pozycji, mogą wpływać na kształt końcowego tekstu ustawy. Jednakże niezależnie od układu sił, proces legislacyjny jest zawsze narażony na wpływy zewnętrzne: grupy interesu, organizacje pozarządowe, a nawet międzynarodowe instytucje mogą próbować wpłynąć na decyzje ustawodawcy poprzez kampanie informacyjne czy naciski dyplomatyczne. Proces legislacyjny jest kluczowym miejscem, w którym polityka spotyka się z prawem. To, jakie prawo zostanie uchwalone, jakie zmiany zostaną wprowadzone, a jakie pominięte, jest bezpośrednim odzwierciedleniem aktualnej sytuacji politycznej w kraju. W tym kontekście wymiar sprawiedliwości, choć w teorii niezależny, jest w praktyce silnie związany z decyzjami podjętymi na poziomie politycznym (Wronkowska, 2005, s. 18–21).

W kontekście tego, że wymiar sprawiedliwości nie jest całkowicie pozbawiony wpływów politycznych, należy zwrócić szczególną uwagę na proces dotyczący nominacji sędziowskich. Jest to jedno z kluczowych ogniw w funkcjonowaniu niezależnego sądownictwa, które odgrywa fundamentalną rolę w demokratycznym systemie prawnym.

Proces nominacji sędziów powinien być procesem opartym wyłącznie na kompetencjach, doświadczeniu i integralności kandydatów. Jednakże w wielu krajach proces ten jest nierozzerwalnie związany z mechanizmami politycznymi, co prowadzi do różnorodnych konsekwencji dla wymiaru sprawiedliwości. W wielu systemach prawnych to organy polityczne, takie jak prezydent, rząd czy parlament, mają decydujący głos w kwestii nominacji sędziowskich. Choć takie rozwiązanie może być uzasadnione chęcią zapewnienia demokratycznej kontroli nad procesem nominacji, niesie ze sobą ryzyko upolitycznienia sądownictwa. Kandydaci na sędziów mogą być wybierani nie tyle ze względu na ich kwalifikacje i doświadczenie, ile polityczne poglądy lub lojalność wobec danej partii.

Konsekwencje takiego podejścia do procesu wyboru sędziów mogą mieć dalekosiężne skutki (Celarek, 2011, s. 48). Po pierwsze, może to prowadzić do erozji zaufania społecznego do sądownictwa. Jeśli obywatele postrzegają sędziów jako przedstawicieli pewnych interesów politycznych, trudniej im będzie wierzyć w obiektywizm i sprawiedliwość wydawanych przez nich orzeczeń. Po drugie, upolitycznienie procesu nominacji sędziów może wpłynąć na proces orzecznictwa. Sędziowie, którzy zostali wybrani ze względu na swoje polityczne preferencje, mogą być bardziej skłonni do interpretowania prawa w sposób zgodny z ideologią nominującej ich partii. Wreszcie, upolitycznienie

procesu nominacji sędziów może wpłynąć na samych sędziów, ich poczucie niezależności i gotowości do stawiania oporu naciskom zewnętrznym (Łętowska, 2016, s. 5–8). Proces nominacji sędziów ma kluczowe znaczenie dla zachowania niezależności sądownictwa, natomiast nie sposób nie zauważyć, że w wielu krajach jest on narażony na wpływy polityczne. Dlatego też ważne jest poszukiwanie mechanizmów, które zapewnią równowagę między demokratyczną kontrolą a niezależnością sądownictwa.

W kontekście wpływu polityki na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości nie można zapomnieć o kwestii związanej z finansowaniem sądownictwa. Decyzje dotyczące alokacji środków finansowych mają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie różnych instytucji państwowych. W kontekście sądownictwa decyzje budżetowe mają daleko idące konsekwencje, które mogą wpłynąć na jakość wymiaru sprawiedliwości w danym kraju. Ograniczenia budżetowe mogą mieć bezpośredni wpływ na efektywność działania sądów, a brak odpowiednich środków może prowadzić do opóźnień w rozpatrywaniu spraw, co z kolei może skutkować przeciążeniem sądów i wydłużeniem czasu oczekiwania na wyrok. W skrajnych przypadkach może to nawet doprowadzić do sytuacji, w której obywatele rezygnują z dochodzenia swoich praw w sądzie z powodu obaw o długość i koszty procesu. Dostępność wymiaru sprawiedliwości dla obywateli jest kolejnym kluczowym aspektem, który może ucierpieć z powodu niewłaściwych decyzji budżetowych. Niewystarczające finansowanie może prowadzić do braku odpowiedniego szkolenia, niewystarczających zasobów lub przestarzałej infrastruktury.

Reformy sądownictwa są często przedstawiane jako niezbędne kroki w celu poprawy efektywności i dostosowania systemu sądowego do współczesnych realiów. Jednakże motywacje stojące za takimi reformami mogą być zróżnicowane i nie zawsze są jednoznacznie pozytywne dla niezależności i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Często rządy podejmują inicjatywy reformatorskie w odpowiedzi na realne problemy w sądownictwie, takie jak przeciążenie sądów czy długi czas oczekiwania na rozpoznanie sprawy. W takim kontekście reformy mogą obejmować wprowadzenie nowych technologii, szkolenie sędziów, zmiany w procedurach sądowych czy nawet reorganizację struktury sądownictwa. Celem reform jest zwiększenie efektywności sądów i lepsze dostosowanie ich do potrzeb społeczeństwa. Jednakże nie wszystkie reformy sądownictwa są motywowane chęcią poprawy jego funkcjonowania. W niektórych przypadkach rządy mogą dążyć do wprowadzenia reform w celu zwiększenia kontroli nad sądami. Może to obejmować zmiany w procesie nominacji sędziowskich, ograniczenie niezależności sądów czy wprowadzenie nowych mechanizmów nadzoru nad orzecznictwem. Takie reformy, choć mogą być przedstawiane jako środki zwiększające odpowiedzialność sądów, w rzeczywistości mogą podważać ich niezależność i obiektywizm. Konsekwencje takich reform mogą być dalekosiężne. Zmiany w strukturze sądownictwa czy procedurach mogą wpłynąć na sposób, w jaki sprawy są rozpatrywane i jakie orzeczenia są wydawane.

Publiczna retoryka, zwłaszcza w erze mediów społecznościowych i szybkiego przepływu informacji, odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu opinii

publicznej na różne tematy, w tym na temat sądownictwa. Politycy, jako osoby publiczne o dużym zasięgu i wpływie, mają szczególną moc w kierowaniu narracją społeczną. Kiedy politycy wyrażają swoje opinie na temat sądownictwa, ich wypowiedzi często są szeroko komentowane i analizowane przez media, ekspertów i społeczeństwo. W związku z tym, jeśli politycy kierują się negatywną retoryką wobec sądów czy sędziów, może to mieć poważne konsekwencje dla postrzegania wymiaru sprawiedliwości przez obywateli. Negatywna retoryka wobec sądownictwa, zwłaszcza jeśli jest ona częsta i głośna, może prowadzić do erozji zaufania społecznego do tej instytucji. Jeśli obywatele zaczynają wierzyć, że sądy są stronnice, skorumpowane lub niekompetentne, mogą zacząć wątpić w ich zdolność do sprawiedliwego rozstrzygania sporów i egzekwowania prawa. Taka sytuacja jest niebezpieczna, ponieważ zaufanie do sądownictwa jest fundamentem demokratycznego państwa prawa. Co więcej, negatywna retoryka może mieć wpływ nie tylko na postrzeganie sądownictwa przez społeczeństwo, lecz także na samych sędziów (Wojtczak, 2018, s. 243–249).

Niezależność sądownictwa jest jednym z filarów demokratycznego państwa prawa. Gwarantuje, że orzeczenia sądów są wydawane bezstronnie, opierając się wyłącznie na faktach i obowiązującym prawie, bez zewnętrznych nacisków czy wpływów. Jednakże w niektórych sytuacjach politycy mogą próbować naruszyć tę zasadę, interweniując w konkretne procesy sądowe. Takie interwencje mogą przyjmować różne formy. Mogą to być bezpośrednie próby wywierania presji na sędziów czy prokuratorów poprzez groźby dyscyplinarne, obietnice awansów lub innych korzyści, a nawet zastraszanie. W innych przypadkach interwencje mogą być bardziej subtelne i polegać na publicznych wypowiedziach krytykujących postępowanie sądowe czy wydawane orzeczenia, co może stwarzać atmosferę presji i oczekiwań wobec sądu. Takie działania stanowią poważne zagrożenie dla niezależności sądownictwa. Interwencje w procesy sądowe podważają również zaufanie społeczne do sądownictwa. Jeśli obywatele wierzą, że orzeczenia sądów są kształtowane przez polityczne naciski, trudniej im będzie ufać, że ich prawa będą chronione w sądzie (Bożyk i in., 2014, s. 81–85).

## **V. PRZYKŁAD WSPÓŁCZESNEGO KONFLIKTU MIĘDZY POLITYKĄ A SPRAWOWANIEM WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI**

Współczesne społeczeństwa, choć zróżnicowane pod względem kulturowym, politycznym i ekonomicznym, stoją przed wspólnym wyzwaniem: zachowaniem równowagi między polityką a niezależnością sądownictwa. Jednakże w praktyce linia dzieląca politykę od wymiaru sprawiedliwości bywa często niewyraźna i prowadzi do konfliktów i napięć. Ostatnimi laty obserwujemy liczne przypadki, w których rządy różnych krajów podejmują próby ingerencji w funkcjonowanie sądownictwa: czy to przez reformy prawne, nominacje sę-

dziowskie, czy też publiczną retorykę, działania te mają na celu zwiększenie kontroli nad sądami i wpłynięcie na ich orzecznictwo. Takie działania budzą kontrowersje, prowokując debaty na temat granic między władzą wykonawczą a sądowniczą oraz o fundamentalnych zasadach demokracji i państwa prawa (Brzozowski, 2016, s. 64–72).

Po wyborach parlamentarnych w 2015 r., w których zwycięstwo odniosła partia Prawo i Sprawiedliwość (PiS), Polska stała się świadkiem intensywnych debat dotyczących kierunku i zakresu reformy sądownictwa. Partia ta, mając większość w Sejmie, postanowiła przeprowadzić głęboką reformę systemu sądownictwa, argumentując, że jest to niezbędne dla zwiększenia efektywności sądów i eliminacji zidentyfikowanych patologii. Główne postulaty reformy sądownictwa przed jej wprowadzeniem dotyczyły m.in.: (1) reformy Krajowej Rady Sądownictwa (KRS) – zmiana mechanizmu wyboru członków – sędziów KRS, tak aby byli oni wybierani przez Sejm, a nie przez środowisko sędziowskie jak dotychczas; (2) reformy Sądu Najwyższego – wprowadzenie nowych izb, w tym Izby Dyscyplinarnej, oraz możliwość przeniesienia sędziów w stan spoczynku po osiągnięciu określonego wieku; (3) zmiany w procesie nominacji sędziowskich – zwiększenie wpływu organów politycznych, takich jak prezydent, na proces nominacji sędziów; (4) reforma sądów powszechnych – zmiany w strukturze i funkcjonowaniu sądów, w tym w zakresie nadzoru nad nimi.

Reforma sądownictwa stała się jednym z najbardziej dyskusyjnych tematów w Polsce po 2015 r. Wielu krytyków zarzucało rządowi, że rzeczywiste intencje reformatorów polegają na zwiększeniu kontroli nad sądownictwem podważającej jego niezależność (Rakowska-Trela, 2018, s. 300–302). Niemniej jednak rząd konsekwentnie bronił swojego stanowiska, argumentując, że zmiany są niezbędne dla dobra społeczeństwa i praworządności.

Współczesne państwa demokratyczne opierają się na zasadzie trójpodziału władzy, gdzie każda z nich – wykonawcza, ustawodawcza i sądownicza – działa niezależnie, zapewniając równowagę i kontrolę nad pozostałymi. Jednakże w praktyce granice te bywają przekraczane, zwłaszcza gdy polityka nadmiernie wkracza w obszar sądownictwa. Jednym z najbardziej dotkliwych skutków politycznej interwencji w sądownictwo jest erozja zaufania społecznego do instytucji sądowniczych. Gdy obywatele zaczynają postrzegać sądy jako przedłużenie ręki władzy politycznej, tracą wiarę w ich bezstronność i obiektywizm. To zaś prowadzi do kwestionowania legitymacji orzeczeń sądowych i może doprowadzić do społecznych napięć. Kolejnym niepokojącym skutkiem jest upolitycznienie nominacji sędziowskich. Jeśli proces ten jest kontrolowany przez organy polityczne, istnieje ryzyko, że kandydaci będą wybierani na podstawie lojalności politycznej, a nie kompetencji czy doświadczenia. Taka sytuacja może prowadzić do osłabienia profesjonalizmu w sądownictwie i wprowadzenia do niego podziałów ideologicznych. Interwencje polityczne w sądownictwo mogą również mieć poważne konsekwencje na arenie międzynarodowej. Naruszenie zasad państwa prawa i niezależności sądownictwa jest często krytykowane przez organizacje międzynarodowe i może wpłynąć na relacje dyplomatyczne oraz pozycję kraju w strukturach międzynarodowych (Dudzińska, 2015, s. 17–36).

## VI. ROLA SPOŁECZEŃSTWA W OCHRONIE AUTONOMII PRAWA

Z przedstawionych wyżej rozważań wynika, że autonomia prawa jest jednym z filarów demokratycznego państwa prawa, ponieważ gwarantuje, że system prawny działa niezależnie od zewnętrznych nacisków, zwłaszcza tych o charakterze politycznym:

Po pierwsze, społeczny nadzór nad działaniami władzy jest niezbędnym elementem w demokratycznym państwie. Aktywne i zaangażowane społeczeństwo, które regularnie monitoruje i ocenia działania władzy, może skutecznie wywierać presję na rządzących, aby ci przestrzegali zasad państwa prawa. Organizacje pozarządowe, media oraz obywatele indywidualnie mogą śledzić, analizować i krytykować wszelkie próby naruszenia autonomii prawa.

Po drugie, uczestnictwo obywateli w procesie legislacyjnym stanowi ważny mechanizm kontroli. Poprzez konsultacje społeczne, petycje czy inicjatywy obywatelskie społeczeństwo ma możliwość wpływania na kształt tworzonych przepisów i zabezpieczania niezależności prawa przed politycznymi ingerencjami.

Po trzecie, edukacja prawna jest kluczowym narzędziem w umacnianiu autonomii prawa. Im bardziej społeczeństwo jest świadome swoich praw i zasad funkcjonowania systemu prawnego, tym trudniej jest wprowadzić zmiany, które podważyłyby niezależność sądownictwa. Edukacja prawna, prowadzona zarówno w szkołach, jak i poprzez różne inicjatywy społeczne, wzmacnia krytyczne myślenie obywateli i ich zdolność do oceny działań władzy. Jednak kluczowe jest, aby proces reform opierał się na rzetelnej analizie i uwzględniał potencjalne konsekwencje dla zasad demokratycznych i praworządności.

Wreszcie, kultura prawna społeczeństwa odgrywa kluczową rolę w ochronie autonomii prawa. Społeczeństwa, które cenią prawa i wolności obywatelskie, są bardziej skłonne bronić niezależności sądownictwa przed politycznymi naciskami (Dobrowolski i Gorywoda, 2004, s. 14–21).

Autonomia prawa, będąca fundamentem demokratycznego państwa, często staje się przedmiotem troski społeczeństwa, zwłaszcza gdy jest zagrożona przez wpływy polityczne. W odpowiedzi na takie zagrożenia obywatele wielu krajów podejmują różnorodne inicjatywy, by bronić niezależności systemu prawnego i zapewnić jego prawidłowe funkcjonowanie (Tracz-Drał, 2010, s. 3–13). Możemy wskazać na kilka takich inicjatyw: (1) masowe protesty i demonstracje – w wielu krajach w odpowiedzi na próby ingerencji w sądownictwo czy proces legislacyjny, obywatele organizują masowe protesty. Przykładem mogą być demonstracje w Polsce w 2017 r., kiedy to tysiące ludzi wyszło na ulice miast w obronie niezależności sądów, protestując przeciwko proponowanym reformom sądownictwa; (2) inicjatywy obywatelskie – w niektórych krajach system prawny umożliwia obywatelom składanie projektów ustaw bezpośrednio do parlamentu. Grupy obywatelskie często korzystają z tej możliwości, by proponować zmiany w prawie lub blokować inicjatywy uważane za szkodliwe dla autonomii prawa; (3) edukacja i kampanie informacyjne – orga-

nizacje pozarządowe, stowarzyszenia prawnicze i inne grupy społeczne często organizują warsztaty, konferencje i kampanie informacyjne, mające na celu podniesienie świadomości społecznej na temat znaczenia autonomii prawa i zagrożeń dla niej; (5) monitoring i raportowanie – wiele organizacji pozarządowych zajmuje się monitorowaniem działań władzy i sporządzaniem raportów na temat stanu państwa prawa w danym kraju. Takie raporty, oparte na solidnych badaniach i analizach, często stają się ważnym źródłem informacji dla międzynarodowych organizacji i instytucji, które mogą wywierać presję na rządy naruszające zasady państwa prawa; (6) współpraca międzynarodowa – grupy obywatelskie często współpracują z organizacjami międzynarodowymi, by zwrócić uwagę na naruszenia autonomii prawa i mobilizować międzynarodową społeczność do działania.

Społeczeństwo odgrywa kluczową rolę w ochronie autonomii prawa. Dzięki różnorodnym inicjatywom obywatelskim możliwe jest nie tylko reagowanie na bieżące zagrożenia, lecz także budowanie kultury prawnej, w której autonomia prawa jest ceniona i chroniona (Makowski i Zbieranek, 2007, s. 2–7).

## VII. ZAKOŃCZENIE

Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w kontekście autonomii prawa wobec polityki stanowi jedno z kluczowych zagadnień w dyskursie prawnym i politycznym współczesnych demokracji. Jak argumentowano w niniejszym opracowaniu, równowaga między tymi sferami jest niezbędna dla zachowania integralności systemu prawnego oraz dla zapewnienia obywatelom uczciwego i bezstronnego dostępu do sprawiedliwości. Autonomia prawa, choć teoretycznie gwarantowana w wielu konstytucjach, jest często wystawiana na próbę przez naciski polityczne. Współczesne przykłady z różnych krajów pokazują, jak delikatna jest ta równowaga i jak łatwo może zostać zachwiana przez interwencje polityczne. Jednakże jak podkreślono, społeczeństwo odgrywa kluczową rolę w ochronie tej autonomii, korzystając z różnych mechanizmów kontroli społecznej, od masowych protestów po edukację prawną. Warto podkreślić, że ochrona autonomii prawa wobec polityki nie jest jedynie kwestią teoretyczną czy akademicką. To podstawowy warunek funkcjonowania demokratycznego państwa prawa, w którym prawa i wolności obywateli są chronione. Współczesne wyzwania w tej dziedzinie wymagają stałej czujności, zarówno ze strony prawników, jak i społeczeństwa.

**Author contributions / Indywidualny wkład autora (CRediT):** Dawid Lewandowski – 100% (Conceptualization / Konceptualizacja; Investigation / Przeprowadzenie badań; Writing – original draft / Pisanie – pierwszy szkic; Writing – review & editing / Pisanie – recenzja i edycja).

**Conflict of interest / Konflikt interesów:** The author declares no conflict of interest. / Autor nie zgłosił konfliktu interesów.

**Funding / Finansowanie:** The author declares no institutional funding. / Autor oświadczył, że nie korzystał z finansowania instytucjonalnego.

**The use of AI tools / Wykorzystanie narzędzi AI:** The author declares no use of AI tools.

/ Autor oświadczył, że nie korzystał z narzędzi AI.

**Data availability / Dostępność danych:** Not applicable. / Nie dotyczy.

## References / Bibliografia

- Banaszak, B. (2009). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. C. H. Beck.
- Berger, L. P., i Luckmann, T. (1983). *Spoleczne tworzenie rzeczywistości* (J. Niżnik, tłum.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Biernat, T. (2000). *Legitymizacja władzy politycznej. Elementy teorii*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Nowacki, J., i Tobor, Z. (2016). *Wstęp do prawoznawstwa* (wyd. 5). Wolters Kluwer.
- Bożyk, S., Jackiewicz, A., Jamróz, L., Kryszeń, G., Matwiejuk, J., Olechno, A., i Prokop, K. (2014). *Prawo konstytucyjne. Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości*. Temida 2.
- Brzozowski, W. (2016). *Niezależność konstytucyjnego organu państwa i jej ochrona*. Wydawnictwo Sejmowe.
- Celarek, K. (2011). *Legislacja administracyjna. Studium z zakresu nauki administracji i prawa administracyjnego*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Wyższej Szkoły Biznesu.
- Dobrowolski, P., i Gorywoda, Ł. (2004). Publiczne wysłuchanie. Kontrola stanowienia prawa przez obywateli. *Raport Instytutu Sobieskiego*, 9, 1–29. <https://sobieski.org.pl/wp-content/uploads/R009-2004-XI-Dobrowolski-Gorywoda-Publiczne-wysluchanie.pdf>
- Dudzińska, A. (2015). *System zamknięty. Socjologiczna analiza procesu legislacyjnego*. Instytut Studiów Politycznych PAN; Scholar.
- Gromski, W. (2000). *Autonomia i instrumentalny charakter prawa*. Kolonia Limited.
- Mouffe, Ch. (2008). *Polityczność. Przewodnik Krytyki Politycznej* (J. Erbel, tłum.). Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Kozak, A. (2002). *Granice prawniczej władzy dyskrejonalnej*. Kolonia Limited.
- Łętowska, E. (2016). Dekalog dobrego sędziego. *Krajowa Rada Sądownictwa*, 30(1), 5–8. [http://www.krspl.home.pl/admin/files/kwartalnik/krs\\_01\\_2016\\_druk\\_prv.pdf](http://www.krspl.home.pl/admin/files/kwartalnik/krs_01_2016_druk_prv.pdf)
- Makowski, G., i Zbieranek, J. (2007). Lobbying w Polsce – żywy problem, martwe prawo. *Analizy i opinie*, 79, 1–7. [https://www.isp.org.pl/uploads/drive/pdf/AiO\\_79\\_2007.pdf](https://www.isp.org.pl/uploads/drive/pdf/AiO_79_2007.pdf)
- Rakowska-Trela, A. (2018). Sądy i sędziowie wobec niedemokratycznych przemian. *Studia i Analizy*, 47, 300–302. <http://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-115552-44857?filename=Tendencje.pdf>
- Sczaniecki, M. (2016). *Powszechna historia państwa i prawa*. Wydawnictwa Prawnicze PWN.
- Tracz-Drał, J. (2010). *Instytucja wysłuchania publicznego*. Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, Opracowania tematyczne, OT-590.
- Winczorek, P. (2000). *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*. Liber.
- Wnuk-Lipiński, E. (2004). *Świat międzyepoki. Globalizacja, demokracja, państwo narodowe*. Znak.
- Wojtczak, D. (2018). Zasada społeczeństwa obywatelskiego jako zasada naczelna konstytucji. *Dyskurs Prawniczy i Administracyjny*, 1, 243–266. <http://www.dyskurs.inp.uz.zgora.pl/index.php/DPIA/issue/view/1/1>
- Wronkowska, S. (2005). *Podstawowe pojęcia prawa i prawodawstwa*. Ars boni et aequi.
- Wronkowska, S., i Ziemiński, Z. (2001). *Zarys teorii prawa*. Ars boni et aequi.
- Wróblewski, J. (1988). *Sądowe stosowanie prawa*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zajadło, J. (2017). *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*. C. H. Beck.